

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/120220>

Please be advised that this information was generated on 2019-02-19 and may be subject to change.

De topconferentie in Den Haag in december 1969 betekende een doorbraak in de Europese integratie. Onder president Pompidou, die eerder dat jaar De Gaulle was opgevolgd, staakte Frankrijk het verzet tegen de toetreding van het Verenigd Koninkrijk tot de EEG. De uitbreiding (ook met Ierland en Denemarken) van Zes naar Negen kwam op 1 januari 1973 tot stand. In Den Haag werd ook besloten tot de voltooiing van de gemeenschappelijke markt en de verdieping van de samenwerking, met name door hechtere samenwerking op politiek gebied. Deze zogenoemde Europese Politieke Samenwerking (EPS) leek in 1973 in een stroomversnelling te raken door twee gebeurtenissen. Allereerst riep de Amerikaanse veiligheidsadviseur en latere minister Kissinger in april op tot een versteviging van de Atlantische betrekkingen. Ten tweede brak in oktober de Jom-Kippoeroorlog uit, snel gevolgd door de oliecrisis inclusief de OPEC-boycot van de VS en Nederland.

De Franse houding tegenover Europese samenwerking staat centraal in *Building a European identity*, de handelseditie van de dissertatie waarop de Zwitserse historica Aurélie Élisa Gfeller in Princeton promoveerde. De studie is gebaseerd op uitgebreid internationaal onderzoek, vooral in Franse en Amerikaanse archieven. Daarnaast maakt Gfeller goed gebruik van rijke bronnenuitgaven als de *British documents on overseas policy* en de *Akten zur Auswärtigen Politik der Bundesrepublik Deutschland*. De auteur verdient alle lof voor de manier waarop zij de ingewikkelde diplomatieke kluwen weet te ontwarren. In zes korte hoofdstukken – alle voorzien van een heldere conclusie – analyseert zij de conflictsituaties in de Europese samenwerking, de trans-Atlantische relaties en in het Midden-Oosten. Het Parijse perspectief staat daarbij uiteraard centraal maar de uiteenlopende standpunten in de andere belangrijke hoofdsteden worden helder uiteengezet. De centrale stelling van *Building a European Identity* is dat Frankrijk in 1973-1974 op belangrijke momenten de voorkeur gaf aan samenwerking in Europees verband boven unilateraal optreden.

Aan het begin van de jaren 1970 was de Franse invloed in het naoorlogse Europa op zijn hoogtepunt. Toch waren de beleidsmakers in Parijs zich er pijnlijk van bewust dat de tijd niet in hun voordeel werkte.

Vanwege de *detente* in de Koude Oorlog en de toegenomen contacten tussen de VS en de Sovjet-Unie, kwamen de Europese landen steeds meer buiten spel te staan. Ook in zijn pogingen vrede in het Midden-Oosten te brengen, zocht Kissinger vooral contact met Moskou en sloot hij Parijs en Londen nadrukkelijk buiten. Het antwoord van Parijs op deze uitdagingen was: meer Europese samenwerking. Alleen dan zou de stem van Frankrijk in de wereld worden gehoord. Kissingers oproep in april 1973 had de bedoeling een einde

te maken aan de economische, monetaire en politieke spanningen die er tussen de VS en de Europese landen waren ontstaan. In Parijs beschouwde men het initiatief vooral als een poging om Europa in een ondergeschikte positie te dringen. Pompidou en zijn minister van Buitenlandse Zaken Jobert drongen erop aan dat de Negen in het kader van de EPS gezamen-

lijk zouden reageren. Kissingers powerplay in Europa en in het Midden-Oosten bracht zelfs de meest Atlantischgezinde regeringen aan het twijfelen. Hierdoor kregen de Franse initiatieven meer ruimte. Dat leidde in december tot een gezamenlijke verklaring over de Europese identiteit. Deze verklaring zou als basis dienen voor het overleg binnen de NAVO. Een maand eerder hadden de Negen een standpunt ingenomen over de situatie in het Midden-Oosten. Dat standpunt lag in het verlengde van de pro-Arabische politiek die Frankrijk sinds 1967 voerde. Tegen de Amerikaanse wil in slaagde Parijs er ten slotte in de Negen over te halen tot het aangaan van de zogenoemde dialoog met de Arabische landen. Gfeller geeft een knappe analyse van de onderhandelingen tussen de Negen en de VS.

Minder overtuigend is de manier waarop Gfeller zich afzet tegen de opvatting dat het Franse Europabeleid in de jaren 1950-1980 een geleidelijke ontwikkeling doormaakte. Daarbij dreigt zij een karikatuur te maken van de Europapolitiek van De Gaulle. Ook in de jaren 1960 was het internationale machtsverlies van Frankrijk immers een belangrijk argument om samenwerking in Europa na te streven. Die samenwerking zou vooral in een intergouvernementeel – en niet supranationaal – raamwerk moeten plaatsvinden. Dat veranderde na 1969: de nadruk kwam meer op Europese eenheid te liggen dan op de *grandeur* van Frankrijk. Maar om nu van een

Nieuwste Tijd

1973-1974 – Meer Europa, minder *grandeur*

Aurélie Élisa Gfeller, Building a European identity. France, the United States, and the Oil Shock, 1973-1974 (Berghahn Books; New York 2012) 232 p., €67,40 ISBN 9780857452252

'new paradigm' (p. 201) te spreken, gaat te ver. De EPS was niet supranationaal. En inderdaad ging Pompidou's opvolger Giscard d'Estaing in 1974 akkoord met algemene verkiezingen voor het Europees parlement, maar de Europese Raad, die tegelijkertijd op zijn initiatief in het leven werd geroepen, was een bij uitstek intergouvernementeel orgaan. En Europa bleef voor Parijs vooral een vehikel om de Franse invloed in de wereld mogelijk te maken. Zo fundamenteel waren de veranderingen dus ook weer niet. Niet voor niets opent Gfeller haar boek met een citaat van Sarkozy uit 2008 om te laten zien dat ambivalentie – tussen integratie en het handhaven van de soevereiniteit – een duurzaam kenmerk van de Franse Europapolitiek is.

Een merkwaardige omissie is ten slotte dat Gfeller

geen aandacht schenkt aan de speciale betekenis van de relatie met de Duitse Bondsrepubliek. Misschien was die betekenis er niet in 1973-1974? Toch had het overleg tussen Pompidou en bondskanselier Brandt in 1969 voor de doorbraak in Den Haag gezorgd. En ook onder Giscard zou de as Parijs-Bonn een grote rol spelen.

Deze kanttekeningen nemen niet weg dat Gfeller met *Building a European identity* een mooie studie heeft geschreven. Het is een onmisbaar uitgangspunt voor iedereen die de Europese samenwerking in de jaren 1970 wil bestuderen.

Jan Willem Brouwer

Centrum voor Parlementaire Geschiedenis Nijmegen

